

Emlékezés Nagy Ernőre (1853-1921), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Ernő Nagy (1853-1921), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Nagy Ernő életéről, és kiemelkedő közjogi munkásságáról viszonylag korlátozott számú forrás emlékezik meg.¹

Felsőöri Nagy Ernő 1853. augusztus² 17-én született Székesfehérváron (Fejér vármegye), és 1921. augusztus 29-én hunyt el Kishantoson (Fejér vármegye). Csekey István rámutat, hogy Nagy régi nemesi családból, a felsőöri (felső-eöri) Nagyok közül származott, akik Vas vármegyében 1327-ben bírták Felsőört és Alsőört. (Felsőör³ jelenleg Oberwart néven, tőle 2 kilométerre Alsőör pedig jelenleg Unterwart néven jelenleg Ausztriában található). A család Rudolf királytól új adományt (lat. *nova donatio*) nyert (1582), melyet II. Mátyás megerősített (1610).⁴ Nagy Ernő születése időszakában a család nemcsak Vas vármegyében, hanem Fejér vármegyében és Pest vármegyében is tevékenykedett.⁵ Atyja, Nagy György, Pest vármegye monori járásának főszolgabírája volt, aki gyermeke születését követő egy évvel elhunyt.⁶ Innentől fogva a kis Ernő nevelése az 1919-ben elhunyt erős kezű édesanyára, az elszegényedett dunántúli nemesi családból származó perlaki Horváth Franciskára maradt, aki 1919-ben hunyt el.⁷ Elemi⁸ iskolái a gyermeket a fővároshoz kötötték, továbbá a gimnáziumi tanulmányait a szellemdús ifjú ugyanitt, a Budapesti Főgimnáziumban végezte.⁹ Ifjúkori

¹ Időrendi sorrendben: SZINNYEI József (1903): Nagy Ernő. In SZINNYEI József (1903): *Magyar írók élete és munkái IX. Mircse-Oszvaldt*. Budapest, Hornyánszky. 548-550. EÖTTEVÉNYI Olivér (1925): *Emlékezés Nagy Ernő felett*. Budapest, saját kiadás – May Nyomda. 1-15. CSEKEY István (1926): Nagy Ernő és a magyar közjogírás új irányai. Budapest, Franklin. 140-236. (Ez a forrás, Eöttevényi 1925-ben megjelent munkájához hasonlóan, nagyobb részben már 1921-ben elkészült, és felolvasásra került a Magyar Jogászegylet Közjogi és Közigazgatási Szakosztályában 1922. december 9-én, Nagy Ernő emlékére rendezett ülésén. POLNER Ödön (1941): Nagy Ernő. In POLNER Ödön: *Három magyar közjogász. Nagy Ernő, Ferdinandy Gejza, Réz Mihály. Felolvasva az MTA II. osztályának 1937. december 6-i ülésén*. Budapest, MTA 3-14. MARKÓ László (2003): Nagy Ernő. In BALOGH Margit-BURUCS Kornélia-HAY Diána-MARKÓ László: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825-2002 II. I-P.* (Szerk.: GLATZ Ferenc). Budapest, MTA. 903.

² Szinnyeinél tévesen december szerepel, a hibára utal: CSEKEY (1926): *i.m.* 144. 4. l.j.

³ Felsőör 3912 fős lakosságából 1910-ben 3039 magyar (77,68%), 842 német (21,52%), illetve 31 fő egyéb nemzetiségű (0,79%) volt. 2001-ben 6696 lakosából 4889 osztrák (73,01%), 1169 magyar (17,45%), 233 horvát (3,48%), 84 roma (1,25%), 624 egyéb (9,31%). A település, a római katolikus Felszeg magyar többségű napjainkig.

Alsőör 1822 fős lakosságából 1910-ben 1393 magyar (76,45%), 419 német volt (22,99%), 10 fő egyéb nemzetiségű (0,56%). 2001-ben 964 lakosából magyar (54%), osztrák (37, 7%) német, egyéb (8,3%). GUOTH Lajos (1898): Felső-eör. Vas vármegye községei. In BOROVSZKY Samu – SZIKLAY János: *Vas vármegye. Magyarország vármegyéi és városai*. Budapest, Apollo Irodalmi Társulat. 15-16. VENDE Aladár (1898): Alsó-eör. Vas vármegye községei. In BOROVSZKY Samu – SZIKLAY János: *Vas vármegye. Magyarország vármegyéi és városai*. Budapest, Apollo Irodalmi Társulat. 51-52. Statistik Austria Gemeinden – Oberwart (2024). Wien, Statistik Austria. Honlap: <http://www.statistik.at/blickgem/gemDetail.do?gemnr=10917> (utolsó megtekintés: 2024. július 15). Statistik Austria Gemeinden – 10925 Unterwart (2024). Wien, Statistik Austria. Honlap: <http://www.statistik.at/blickgem/gemDetail.do?gemnr=10925> (utolsó megtekintés: 2024. július 15).

⁴ CSEKEY (1926): *i.m.* 144.

⁵ POLNER (1941): *i.m.* 3.

⁶ A források közül egyedül Csekey nevezi meg az édesapát, és tünteti fel pontos titulását, a járás megnevezésével együtt. Az édesapát pest vármegyei szolgabíróként aposztrofálja: POLNER (1941): *i.m.* 3.

⁷ CSEKEY (1926): *i.m.* 144-145.

⁸ Elemi iskolai tanulmányait csupán Csekey említi: CSEKEY (1926): *i.m.* 145.

⁹ A középiskolát konkrétan egyedül Szinnyei nevezi meg: SZINNYEI (1903): *i.m.* 548.

életéveire jellemző volt még, hogy az édesapa halálával beállt meglehetősen szerény anyagi viszonyok miatt édesanyjával sokat tartózkodott Fejér megyében, Hantoson (Kishantoson) nagybátyjainál, koltai Tóth Istvánnál, illetőleg Nagy Gyulánál. Azonban mivel a felsőfokú tanulmányait¹⁰ a fiatal Nagy Budapesten folytatta, addigra a család is oda költözött.¹¹ Államtudományi és jogtudományi stúdiumainak kezdőidőpontja nem ismeretes, ugyanúgy lehetséges 1871 vagy 1872-es, mint 1872-es vagy 1873-as kezdés. (A Pázmány Péter alapította magyar egyetemet 1784 és 1873 között *Pesti Királyi Tudományegyetemnek*, 1873 és 1921 között *Budapesti Tudományegyetemnek*, azt követően *Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemnek* nevezték). Nagy 1877-ben szerezte meg jog- és államtudományi doktorátusát. Ugyanebben az évben a „jogtanári pályára készülés” céljából külföldre ment, és a kormánytól nyert 2200 forint ösztöndíjjal egy-egy félévet a lipcsei egyetemen, valamint a berlini egyetemen töltött (1877-1878), majd másfél évre Párizsba ment (1878-1880),¹² az *École libre des Sciences politiques*-ra.¹³ Párizsban a társadalomtudományi és felsőoktatási körökkel lépett kapcsolatba: a *Société pour l'étude des questions de l'enseignement supérieur* rendes tagja illetve a *Société internationale des Études d'Économie Sociale* levelező tagja lett, ez utóbbi szervezet magyarországi tudósítás készítésével bízta meg. A *La réforme sociale* folyóirat munkatársa volt itthon is (1881-1884), hazai viszonyokat itt is ismertette.¹⁴ A *Société pour l'étude des questions de l'enseignement supérieur*-rel kapcsolatos első, nyomtatásban megjelent tudományos munkája is.¹⁵ Az *École libre des Sciences politiques* szervezetét, az ottani oktatási gyakorlatot is ismertette.¹⁶ Tagja volt egy másik kiváló külföldi tudományos társaságnak (ang. *learned society*), mégpedig a brüsszeli székhelyű, közigazgatás-tudományi irányultságú *Commission permanente des Congrès internationaux des Sciences administratives*-nak.¹⁷

Miután az ifjú visszatért Párizsból, őt 1880. szeptember 29-én Trefort Ágost kultuszminiszter pályázat mellőzésével kinevezte a *nagyvárad királyi katolikus jogakadémián*

¹⁰ Korábban, 1635 és 1769 között ma közkeletűbben *Nagyszombati Jezsuita Egyetemenként* említik, tény, hogy ez az elnevezés is előfordult, az alapítólevelet jóváhagyó, 1635. október 8-án kelt királyi oklevélben *Érseki Egyetemenként* (lat. *Archiepiscopalis Universitas*), és az egyetem történetének máig legkiválóbb monográfiája, Pauler Tivadar jogelmélet- és büntetőjog-tudós is így használta. 1769 és 1784 között *Királyi Magyar Tudományegyetem* néven, 1950 óta pedig *Eötvös Loránd Tudományegyetem* elnevezéssel ismeretes. Az Érseki Egyetem versus Jezsuita Egyetem problematikára: PAPP József (1981): *Hagyományok és tárgyi emlékek az Eötvös Loránd Tudományegyetemen*. Budapest, ELTE. 9-14. A Nagyszombati Érseki Egyetem nevet használja fejezetcímében a torzóban maradt korai nagy egyetemtörténeti mű: PAULER Tivadar (1880): *A budapesti magyar királyi tudományegyetem története* I. 1. füzet *A nagyszombati érseki egyetem. Az egyetem újjáalakítása*. Budapest, Egyetemi Nyomda. 1-40. Az ott oktató korai jogászprofesszorokra az 1670-es évektől az 1870-es évekig: PAULER Tivadar (1878): *Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez*. Budapest, MTA. 1-311.

¹¹ E tényekre: CSEKEY (1926): *i.m.* 145.

¹² SZINNYEI (1903): *i.m.* 548., POLNER (1941): *i.m.* 4., CSEKEY (1926): *i.m.* 146. ezt hasonlóan írja le.

¹³ A francia egyetemet Polner, Csekey, és Markó is megnevezi: POLNER (1941): *i.m.* 4., CSEKEY (1926): *i.m.* 146., MARKÓ (2003): *i.m.* 903.

¹⁴ SZINNYEI (1903): *i.m.* 548-549., POLNER (1941): *i.m.* 4., CSEKEY (1926): *i.m.* 146.

¹⁵ E műve: NAGY Ernő (1880a): *Mozgalmak a felsőbb oktatás körében Franciaországban. Jogtudományi Közöny* 15. évf. 9. sz. 62-64. Csekey megjegyzi, hogy tévedésből szerepel a mű alatt Nagy Dezső neve, melyet a 10. szám 72. lapján a szerkesztők helyesbítettek is. CSEKEY (1926): *i.m.* 146. 2. lj.

¹⁶ NAGY Ernő (1880b): *Az államtudományok a francia felsőoktatás körében. Jogtudományi Közöny* 15. évf. 39. sz. 260-261. Az államtudományi és a jogi felsőoktatással foglalkozó cikkeiben a francia egyetemi rendszert állította követendőnek a német rendszerrel szemben (ismertette a belga organizációt is).

¹⁷ CSEKEY (1926): *i.m.* 147. (Az egyéb források e tényt nem ismerik).

a jog- és államtudományi enciklopédia, a magyar közjog, és a politika helyettes rendkívüli tanárává. 1883-ban ugyanitt rendkívüli tanár, 1885-ben rendes tanár, ugyanakkor a legújabb kori politikai történelem jogosított tanára.¹⁸ Magántanári értekezése alapján 1881 decemberében habilitáltak a Budapesti Tudományegyetemen, melyet a kor szokásainak megfelelően kéziratban nyújtott be,¹⁹ ennek egy rövidített változata jelent meg²⁰ nyomtatásban.²¹ Jelentősek idegen nyelveken megjelent dolgozatai is.²² Ehelyütt érdemes számot adnunk Nagy Ernő nyelvtudásairól. Külföldi tanulmányai alapján a francia- és némettudása kiemelkedő volt. A különféle munkákról írt recenziói nyelvi vizsgálata alapján²³ angol nyelven is tudott.

1887-ben jelent meg első kiadásban²⁴ élete fő műve²⁵ a *Magyarország közjoga (államjog)* című munka. Ez a mű Paul Laband (1838-1918), illetve az általa vezetett új, alkotmányjogi dogmatikus iskola módszerének alkalmazása miatt újat hoz a korábbi magyar (magyarországi) történeti alapú latin, német, illetve az 1840-es évektől magyar nyelvű közjogokkal szemben ez a kötet a magyar alkotmányjog tudományában határkőként van jelen, és ennek kapcsán szokás a korábbi magyar (vagy inkább magyarországi), 1844 - 1846-ig latinul,

¹⁸ SZINNYEI (1903): *i.m.* 549., CSEKEY (1926): *i.m.* 146., POLNER (1941): *i.m.* 4., MARKÓ (2003): *i.m.* 903.

¹⁹ NAGY Ernő (1881): *Az arisztokrácia, mint társadalmi osztály keletkezése, történeti kifejlődése, és jelentősége a mai álladalomban (dissertatio habilitationis) /kézirat/*. Budapest, saját kiadás.

²⁰ NAGY Ernő (1884-1885): *Az arisztokrácia. Nagyváradai Jogakadémia Almanachja* 13-14. évf. 10-20.

²¹ Legrészletesebben: CSEKEY (1926): *i.m.* 153.

²² Csekey közli Nagy Ernő munkáinak jegyzékét: CSEKEY (1926): *i.m.* 228-232. Összességében 13 könyve és önállóan megjelent munkája van (beleértve közjoga hét kiadását). Könyvfejezeteinek száma 3, tanulmányainak száma 60, könyvismertetéseinek száma 22. Ennek alapján 5 francia és 4 német munkája van, amely, tekintettel arra, hogy a korszakban a jogtudomány nem nemzetközi, hanem nemzeti tudomány volt, átlag felettinek mondható. (Részben, egyes jogágak vonatkozásában a jogtudomány ma is ilyen természetű, bár a nemzetköziesedés jelensége gyakorlatilag a jogtudományban is fennáll). Ezen idegen nyelvű munkái a következők időrendi sorrendben: NAGY Ernő (1882a): *Lettre de Hongrie. Revue internationale de droit de l'enseignement* 2. évf. 2. sz. 174-176. NAGY Ernő (1882b): *La petite industrie de la Hongrie. La Réforme sociale* 2. évf. 3. sz. 167-169. NAGY Ernő (1883a): *La transformation de la Hongrie sous l'influence des idées occidentales. La Réforme sociale* 3. évf. 5. sz. 365-370. NAGY Ernő (1883b): *Courrier Hongrois. Revue internationale de droit de l'enseignement* 3. évf. 6. sz. 269-272. NAGY Ernő (1884): *Courrier Hongrois. Revue internationale de droit de l'enseignement* 4. évf. 8. sz. 232-234. NAGY Ernő (1896-1897): *Ungarn. A. Staatsrecht. B. Politische Verwaltung*. In Mischler, Ernst – Ulbrich, Joseph (eds.): *Österreichisches Staatswörterbuch* II. Wien, Alfred Hölder. 1291-1300. NAGY Ernő (1897a): *Ungarns staatsrechtliches Verhältnis zu Österreich. Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht* 4. évf. 3. sz. 81-93. NAGY Ernő (1898): *Der österreichische Kaisertitel. Allgemeine Zeitung* 10. évf. 3. sz. 1-4. 4. sz. 5-7. NAGY Ernő - THALLÓCZY Lajos (s.a.): *Das Verhältnis Ungarns zu Österreich. Als Handschrift gedruckt*. [Közjogi jegyzet a bécsi Konzuli Akadémia számára]. s.l., s.n. 1-44. (1912 körülre tehető a megjelenése).

²³ A 22 könyvismertetése közül francia munkáról írt kilenc alkalommal, német műről kilenc alkalommal, angol műről egy alkalommal, magyar, vagy magyarra fordított műről három alkalommal. Az angol kötetéről írt recenzió: NAGY Ernő (1887a): *M.C. Devas: Studies of Family Life. Budapesti Szemle* 15. évf. 1. sz. 455-462. A recenziókra ld.: CSEKEY (1926): *i.m.* 231-232.

²⁴ NAGY Ernő (1887b): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Eggenberger. X., 286. (A kötet 198 §§-ból áll).

²⁵ További kiadásai: Második kiadás: NAGY Ernő (1891): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Eggenberger. IX., (1) 367. (1). (A kötet 206 §§-ból áll). Harmadik kiadás: NAGY Ernő (1897b): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Eggenberger. IX., (1) 432. (A kötet 195 §§-ból áll). Negyedik kiadás: NAGY Ernő (1901): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Eggenberger. XI., (1) 456. (A kötet 199 §§-ból áll). Negyedik kiadás új lenyomata: NAGY Ernő (1904a): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Athenaeum. XI., (1) 456. (A kötet 199 §§-ból áll). Ötödik kiadás: NAGY Ernő (1905): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Athenaeum. XII., (1) 472. (A kötet 199 §§-ból áll). Hatodik kiadás: NAGY Ernő (1907): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Athenaeum. XII., (1) 476. (A kötet 200 §§-ból áll). Hetedik kiadás: NAGY Ernő (1912-1914): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Athenaeum. XVI., 475. (A kötet 206 §§-ból áll).

illetőleg németül író közjogászok problémája említendő, amely e körben részletesen nem vizsgálható.²⁶ Nagy Ernő korához közeledve, a Virozsil Antal elvi tételei alapján álló Korbuly Imre (Pest, 1871);²⁷ Boncz Ferenc (Budapest, 1877);²⁸ Kiss István (Eger, 1880);²⁹ munkái említendőek.

Nagy Ernő közjogának dogmatikai irányultságát súlyos kritika érte Concha Győző, a korszak vezető jogelmélet-, közjogtudósa részéről a kötet második kiadásának megjelenését követően (1891). Ebből alakult ki az ún. Nagy-Concha vita.³⁰ A vita részletes elemzésének³¹ nem a jelen írás a terrénuma, így csupán néhány meglátást közlünk. Eöttevényi szerint Concha bírálata utalt rá, hogy a korábbi korabeli közjogok csupán Cziráky könyvének feldolgozásai, megtoldva az 1848-as és az 1867-es törvényekkel. Kiemelte a munka szabatos, magyaros stílusát, a törvény fogalmának egyedülálló precízitását, azonban kárhóztatta, hogy a kötet nem a szólásszabadságot, és nem értett egyet a főhatalom terminus technicus használatával, és zavarosnak találta a király szerepének bemutatását a hatalmi ágak között, a képviseleti monarchia fogalommeghatározása pedig „példátlanul pongyola”.³² Polner szerint e kritika egy, Polner művének írásakor elhunyt (akadémiai - K.Gy.) tagtárs (Concha 1933-ban halt meg – K.Gy.) igen erős bírálata Nagy felé. Concha Nagy műve irányát és célját helyeselte, de szerinte a kötet a kijelölt célokat nem érte el, sőt, meg sem közelítette. Megállapításai bizonytalanok, határozatlanok, német minta után készültek. Ugyanakkor Polner szerint Nagy munkája nem utánozta szolgálilag Labandot. A bíráló Concha Polner szerint a dogmatikai alapú magyar közjogírást nem kárhóztatta, helyesnek ismerte el. Polner felveti, hogy a bíráló szerint Nagy rendszere a fogalmak összezavarására némileg alkalmas. A kritikák kapcsán az elemzés kiemeli, hogy Werbőczy István ismeretes meglátásai (az állammal kapcsolatos nézetei és a Szent Korona – tan) nem mások, mint vitához képest egykorú (azaz a 19. század végi) magyar államfelfogás jelképes (középkori – K.Gy.) jogi nyelven előadva.³³ Csekey, a vita másik elemzője azt emeli ki a vitából, hogy bár a célt, a dogmatikai alapteremtést Concha is helyesli, ám ez együtt jár a közjog specifikus magyar jellegének sutba dobásával. Továbbá a nem vegytiszta külföldi irodalom fogalmainak behozása egyben az ott lévő szembenállások

²⁶ Érdekesség, hogy talán a legtöbb nevet e körben maga Nagy Ernő sorolta fel: NAGY Ernő (1904b): *Közjog*. In MÁRKUS Dezső: *Magyar jogi lexikon V. Kiutalványozás – Perfüggőség*. Budapest, Pallas. 93-94. A hazai művek szerzőire, megjelenési helyére és évére: 98-99. A további forrásokra: PAULER (1878): *i.m.* 43-52., 59-76., 88-97., 111-133., 202-230., 257-273. CSEKEY (1926): *i.m.* 161-167. KOVÁCS István (1980a): *Államjog*. In SZABÓ Imre (szerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia I.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 293-294. KOVÁCS István (1980b): *Államjogtudomány*. In SZABÓ Imre (szerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia I.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 328-331. JAKAB András (2015): *A magyar alkotmányjog-tudomány története és jelenlegi helyzete*. In JAKAB András – MENYHÁRD Attila: *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. Budapest, HVG-Orac. 160-162.

²⁷ KORBULY Imre (1871): *Magyarország közjoga : Magyar államjog, tekintettel a történeti fejlődésre különösen pedig az 1848-ki és legújabb törvényeink által eszközölt átalakításokra*. Pest, Eggenberger. 5-484. A másodlagos irodalom szerint 1874-ben, 1877-ben, és 1884-ben megjelent kiadást is ismer (illetve az 1871-es kiadást 1870-esként tartják nyilván).

²⁸ BONCZ Ferenc (1877): *Magyar államjog*. Budapest, Athenaeum. (6) (3) 423.

²⁹ KISS István (1880): *Magyar közjog. Magyar államjog*. Eger, saját kiadás. (12) 546.

³⁰ CONCHA Győző (1891a): *Magyarország közjoga*. (Államjog). Írta Nagy Ernő, a közjog tanára a nagyváradi jogakadémián. Második átdolgozott kiadás. Budapest, 1891. 367. [Nagy Ernő: *Magyarország közjoga*. (Államjog). Budapest, 1891. 367. Athenaeum], *Magyar Igazságügy* 35. évf. 5. sz. 369. NAGY Ernő (1891a): *Válasz közjogi könyvemről a Magyar Igazságügy XXXV. kötetének 5. füzetében megjelent bírálatra. Magyar Igazságügy* 35. évf. 5. sz. 437. CONCHA Győző (1891b): *Közjog és magyar közjog. Viszonzás Nagy Ernőnek. Magyar Igazságügy* 36. évf. 6. sz. 46-113. NAGY Ernő (1891b): *Végszó Concha Győző egyetemi tanár bírálatára. Magyar Igazságügy* 35. évf. 6. sz. 437.

³¹ EÖTTEVÉNYI (1925): *i.m.* 5-6., CSEKEY (1926): *i.m.* 169-172., POLNER (1941): *i.m.* 4-5.

³² EÖTTEVÉNYI (1925): *i.m.* 5.

³³ POLNER (1941): *i.m.* 9-10.

behozatalát is jelenti, így a fogalmak nem tisztábbak, csak kuszábbak lesznek. (Hozzá kell tenni, hogy Concha a külföldi alkotmány- és közigazgatási jogi tanok egyik legjobb ismerője volt). Csekey annyiban megvédi Nagy Ernőt, és Concha bírálatát túlzónak találja, hogy a dogmatikus közjog megírásánál teljesen úttörő, „egész világgal... szakító” munkát kellett végeznie.³⁴ Nagy Ernő válaszában Concha kritikájára megjegyzi, hogy a tárgyilagos bírálat szükséges, de a szubjektív nem, és sajátosnak tartja, hogy ötödik éve meglévő művének kritikája épp az akadémiai tagválasztás előtt történt.³⁵ Nagy maga sorolja fel azokat a tanokat és alapfogalmakat, amelyeket a magyar közjog kifejteni elmulasztott: az állam és a tartomány jogi fogalmát; az államhatalom fogalmát, és annak alanyát; az államhatalmak egymáshoz való jogi viszonyát; a törvény, a kormányrendelet, és a nemzetközi szerződés jogi természetét; a törvény és a szokásjog viszonyát; az államterület és az állampolgárság jogi fogalmát; a magyar-osztrák, és a magyar-horvát közjogi viszony. Concha viszonzásában elismeri Nagy a két fentebb említett közjogi viszony kutatásában kifejtett érdemeit, de mind ezen, mind más tételeit olyannak találja, amelyek nagyon függenek a külföldi jogtudománytól. Nyilván ez a specifikus magyar intézményekre igaz, a nemzetközileg használt alapfogalmak akkor jók, ha minden országban ugyanaz az értelmük, de ilyenkor is azt a megoldást kell választani „amely a kor bírálatát leginkább kiállja.” Nagy Ernő végszava csupán rövid összefoglalás volt.³⁶ Végül az álláspontok közeledtek, ugyanis Nagy a dogmatikai módszer mellett nem tagadta a korabeli hazai közjogtudomány sajátos, angolhoz hasonló helyzetét, és hogy a történelmi nézőpontokat nem lehet olyan módon kiküszöbölni, ahogy Laband tette „civilisztikus” (azaz magánjog - dogmatikai példákon alapuló, a magánjog dogmatikáját eszményítő) módszerével.³⁷ Végül is a *modus vivendi* egy, Csekey által dinamikus szemléletnek nevezett történelmi alapú dogmatikai közjogművelés hozta el,³⁸ és nyilván soha többé nem volt olyan a magyar alkotmányjog tudománya, mint korábban.

A Magyar Tudományos Akadémia az említett 1891-es tagválasztást követően, 1895 májusában levelező tagjainak sorába emelte.³⁹ Akadémiai székfoglalóját 1897. január 11-én,⁴⁰ *Az ausztriai császári cím fölvételéről* címmel tartotta.⁴¹

Mintegy 27 év várakozást követően, 1902. július 13-án a professzor a Kolozsvári Egyetem Közjogi és Közigazgatási Tanszékére kerül közel 50 évesen, a nagyváradi esztendő után. Polner szerint Lechner Ágost (tévesen Gusztávnak írja – K.Gy.) halálával megüresedett a budapesti tanszék, de oda más került. Polner szerint Nagynak volt erre legjelentősebb rátermettsége („nála több jogcíme akkor senkinek sem volt erre”), de ő maga Kolozsvárt maradt, és a tanszékre más jutott be.⁴² Nagy Ernő az őt ért mellőztetést méltósággal és nyugodt önmegadással viselte. 1911-től változás következett be a Budapesti Tudományegyetemen tanszéki ügyekben. Ez évben nem őrá való tekintettel és nem is az ő utánajárása folytán második Közjogi és Közigazgatási Jogi Tanszéket szerveztek, a többi pályázó mellőzésével őt hívták meg, 1912. augusztus 16-i kinevezéssel. 32 év tanárkodás után érte az elégtétel, csaknem 60 évesen. Idő előtt megöregedve már csak gyengülő erővel tudott jóval nehezebbé váló

³⁴ CSEKEY (1926): *i.m.* 169.

³⁵ EÖTTEVÉNYI (1925): *i.m.* 6.

³⁶ CSEKEY (1926): *i.m.* 170.

³⁷ CSEKEY (1926): *i.m.* 171.

³⁸ JAKAB (2015): *i.m.* 165.

³⁹ CSEKEY (1926): *i.m.* 179.

⁴⁰ MARKÓ (2003): *i.m.* 903., CSEKEY (1926): *i.m.* 179.

⁴¹ NAGY Ernő (1897c): *Az ausztriai császári cím fölvételéről. Olvastatott a Magyar Tudományos Akadémia II. Osztálya 1897. január 11-én tartott ülésén.* Budapest, MTA 1-40. Németül összefoglalva két részletben: NAGY (1898): *i.m.* 1-4., 5-7.

⁴² POLNER (1941): *i.m.* 4.

kötelezettségeinek eleget tenni. Tanári hivatása teljesítésére irányuló buzgalma 1921. augusztus 29-én bekövetkezett haláláig tartott.⁴³

Nagy Ernő főbb munkái

NAGY Ernő (1880a): Mozgalmak a felsőbb oktatás körében Franciaországban. *Jogtudományi Közlöny* 15. évf. 9. sz. 62-64. NAGY Ernő (1880b): Az államtudományok a francia felsőoktatás körében. *Jogtudományi Közlöny* 15. évf. 39. sz. 260-261. NAGY Ernő (1882a): Lettre de Hongrie. *Revue internationale de droit de l'enseignement* 2. évf. 2. sz. 174-176. NAGY Ernő (1882b): La petite industrie de la Hongrie. *La Réforme sociale* 2. évf. 3. sz. 167-169. NAGY Ernő (1883a): La transformation de la Hongrie sous l'influence des idées occidentales. *La Réforme sociale* 3. évf. 5. sz. 365-370. NAGY Ernő (1883b): Courrier Hongrois. *Revue internationale de droit de l'enseignement* 3. évf. 6. sz. 269-272. NAGY Ernő (1884): Courrier Hongrois. *Revue internationale de droit de l'enseignement* 4. évf. 8. sz. 232-234. NAGY Ernő (1887a): M.C. Devas: Studies of Family Life. *Budapesti Szemle* 15. évf. 1. sz. 455-462. NAGY Ernő (1887b): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Eggenberger. X., 286. Első kiadás. (A kötet 198 §§-ból áll). NAGY Ernő (1891): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Eggenberger. IX., (1) 367. (1). Második kiadás. (A kötet 206 §§-ból áll). NAGY Ernő (1891a): Válasz közjogi könyvemről a Magyar Igazságügy XXXV. kötetének 5. füzetében megjelent bírálatra. *Magyar Igazságügy* 35. évf. 5. sz. 369. NAGY Ernő (1891b): Végyszó Concha Győző egyetemi tanár bírálatára. *Magyar Igazságügy* 35. évf. 6. sz. 437. NAGY Ernő (1896-1897): Ungarn. A. Staatsrecht. B. Politische Verwaltung. In Mischler, Ernst – Ulbrich, Joseph (eds.): *Österreichisches Staatswörterbuch* II. Wien, Alfred Hölder. 1291-1300. NAGY Ernő (1897a): Ungarns staatsrechtliches Verhältnis zu Österreich. *Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht* 4. évf. 3. sz. 81-93. NAGY Ernő (1897b): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Eggenberger. IX., (1) 432. (A kötet 195 §§-ból áll). NAGY Ernő (1897c): *Az ausztriai császári cím fölvételéről. Olvastatott a Magyar Tudományos Akadémia II. Osztálya 1897. január 11-én tartott ülésén*. Budapest, MTA 1-40. NAGY Ernő (1898): Der österreichische Kaisertitel. *Allgemeine Zeitung* 10. évf. 3. sz. 1-4. 4. sz. 5-7. NAGY Ernő (1901): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Eggenberger. XI., (1) 456. Negyedik kiadás. (A kötet 199 §§-ból áll). NAGY Ernő (1904a): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Athenaeum. Negyedik kiadás új lenyomata. XI., (1) 456. (A kötet 199 §§-ból áll). NAGY Ernő (1904b): Közjog. In In MÁRKUS Dezső: *Magyar jogi lexikon* V. *Kiutalványozás – Perfüggőség*. Budapest, Pallas. 93-94. NAGY Ernő (1905): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Athenaeum. XII., (1) 472. Ötödik kiadás. (A kötet 199 §§-ból áll). c: NAGY Ernő (1907): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Athenaeum. XII., (1) 476. Hatodik kiadás. (A kötet 200 §§-ból áll). NAGY Ernő - THALLÓCZY Lajos (s.a.): *Das Verhältnis Ungarns zu Österreich. Als Handschrift gedruckt*. [Közjogi jegyzet a bécsi Konzuli Akadémia számára]. s.l., s.n. 1-44. (1912 körülre tehető a megjelenése). NAGY Ernő (1912-1914): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest, Athenaeum. XVI., 475. Hetedik kiadás. (A kötet 206 §§-ból áll).

Felhasznált irodalom

KORBULY Imre (1871): *Magyarország közjoga : Magyar államjog, tekintettel a történeti fejlődésre különösen pedig az 1848-ki és legújabb törvényeink által eszközölt átalakításokra*. Pest, Eggenberger. 5-484. BONCZ Ferenc (1877): *Magyar államjog*. Budapest, Athenaeum. (6), (3), 423. PAULER Tivadar (1878): *Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez*. Budapest, MTA. 1-311. PAULER Tivadar (1880): *A budapesti magyar királyi tudományegyetem története* I. 1. füzet *A nagyszombati érseki egyetem. Az egyetem újjáalakítása*. Budapest, Egyetemi Nyomda. 1-40. KISS István (1880): *Magyar közjog. Magyar államjog*. Eger, saját kiadás. (12), 546. CONCHA Győző (1891a): *Magyarország közjoga. (Államjog)*. Írta Nagy Ernő, a közjog tanára a nagyváradai jogakadémián. Második átdolgozott kiadás. Budapest, 1891. 367. [Nagy Ernő: *Magyarország közjoga. (Államjog)*. Budapest, 1891. 367. Athenaeum], *Magyar Igazságügy* 35. évf. 5. sz. 369. CONCHA Győző (1891b): *Közjog és magyar közjog. Viszonzóválasz Nagy Ernőnek*. *Magyar Igazságügy* 36. évf. 6. sz. 46-113. GUOTH Lajos (1898): *Felső-eőr. Vas vármegye községei*. In BOROVSZKY Samu – SZIKLAY János: *Vas vármegye. Magyarország vármegyéi és városai*. Budapest, Apollo Irodalmi Társulat. 15-16. VENDE Aladár (1898): *Alsó-eőr. Vas vármegye községei*. In BOROVSZKY Samu – SZIKLAY János: *Vas vármegye. Magyarország vármegyéi és városai*. Budapest, Apollo Irodalmi Társulat. 51-52. SZINNYEI József (1903): *Nagy Ernő*. In SZINNYEI József (1903): *Magyar írók élete és munkái* IX. *Mircse-Oszvaldt*. Budapest, Hornyánszky. 548-550. EÖTTEVÉNYI Olivér (1925): *Emlékezés Nagy Ernő felett*. Budapest, saját kiadás – May Nyomda. 1-15. CSEKEY István (1926): *Nagy Ernő és a magyar közjogírás új irányai*. Budapest, Franklin. 140-236. (Ez a forrás, Eöttevényi 1925-ben megjelent munkájához hasonlóan, nagyobb részben már 1921-ben elkészült, és felolvasásra került a Magyar Jogászegylet Közjogi és Közigazgatási Szakosztályában 1922. december 9-én, Nagy Ernő emlékére rendezett ülésén. POLNER Ödön

⁴³ POLNER (1941): *i.m.* 5.

(1941): Nagy Ernő. In POLNER Ödön: *Három magyar közjogász. Nagy Ernő, Ferdinandy Gejza, Réz Mihály. Felolvasta az MTA II. osztályának 1937. december 6-i ülésén.* Budapest, MTA 3-14. KOVÁCS István (1980a): Államjog. In SZABÓ Imre (szerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia I.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 293-294. KOVÁCS István (1980b): Államjogtudomány. In SZABÓ Imre (szerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia I.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 328-331. PAPP József (1981): *Hagyományok és tárgyi emlékek az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.* Budapest, ELTE. 9-14. MARKÓ László (2003): Nagy Ernő. In BALOGH Margit-BURUCS Kornélia-HAY Diána-MARKÓ László: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825-2002 II. I-P.* (Szerk.: GLATZ Ferenc). Budapest, MTA. 903. JAKAB András (2015): A magyar alkotmányjog-tudomány története és jelenlegi helyzete. In JAKAB András – MENYHÁRD Attila: *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal.* Budapest, HVG-Orac. 160-162. Statistik Austria Gemeinden–Oberwart (2024). Wien, Statistik Austria. Honlap: <http://www.statistik.at/blickgem/gemDetail.do?gemnr=10917> (utolsó megtekintés: 2024. július 15). Statistik Austria Gemeinden–10925 Unterwart (2024). Wien, Statistik Austria. Honlap: <http://www.statistik.at/blickgem/gemDetail.do?gemnr=10925> (utolsó megtekintés: 2024. július 15).

Koi Gyula PhD

Tudományos főmunkatárs; vezető kutató; tudományos munkatárs

Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Államtudományi és Nemzetközi
Tanulmányok Kar; Pécsi Tudományegyetem (PTE) Állam- és Jogtudományi
Kar; HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet

E-mail: Koi.Gyula@uni-nke.hu